

Polskie Stowarzyszenie Szczęśliwych Emerytów
ul. Zielona 13 of 59-220 Legnica tel. 604184190
e-mail: psszelegnica@vip.wp.pl, www.szczesliwi-emeryci.org.pl

**„Strategia partycypolis - seniorzy dla zielonych przestrzeni
publicznych w mieście Legnica”**
REKOMENDACJE

**Projekt dofinansowany ze środków programu wieloletniego na rzecz osób
starszych „Aktywni +” na lata 2021-2025**

Legnica jest miastem na prawach powiatu położonym w regionie legnickim w województwie dolnośląskim, w sąsiedztwie przejść granicznych do Czech i Niemiec. Miasto zajmuje powierzchnię 56,3 km², którą zamieszkuje 104.231 osób. Legnica tradycyjnie pełni rolę regionalnego ośrodka usługowego oraz centrum administracyjnego i kulturalnego. Niegdyś zwana „drugą stolicą Dolnego Śląska” z wyraźnie ukształtowaną strefą wpływów, zaliczana jest do wąskiej grupy silnych ośrodków regionalnych (obok Jeleniej Góry i Wałbrzycha), równoważących dominującą w województwie rolę Wrocławia. Miasto tworzy wraz ze swoim otoczeniem duży rynek konsumentów, stanowiący zasób potencjalnych beneficjentów organizacji – w zasięgu 30 minut jazdy samochodem mieszka wokół Legnicy 330.000 osób, a w zasięgu zaledwie godziny jazdy - 1.300.000 osób.

Legnica jest miastem o wielowiekowej, barwnej historii i świadkiem wielu własnych wydarzeń historycznych, o czym świadczą liczne zabytki z kolejnych epok, stare ryciny i zapiski w kronikach.

Legnica należy do grupy najmłodszych demograficznie miast w kraju. Pod względem liczby ludności - 106.637 osób, miasto zajmuje trzecie miejsce po Wrocławiu i Wałbrzychu w województwie dolnośląskim. Podobnie jak w innych polskich miastach zauważa się tendencję do coraz niższego przyrostu naturalnego przy jednoczesnej stabilizacji współczynnika zgonów.

Na terenie Legnicy istnieje znaczne zróżnicowanie zjawisk społecznych. Jedne z nich wyraźnie różnicują miasto według poszczególnych dzielnic, inne występują na terenie całego miasta. Większość wskaźników w sferze społecznej lokuje Legnicę na przeciętnym poziomie wśród dużych miast polskich, widoczne są natomiast braki w zakresie infrastruktury społecznej. O ile w porównaniu ze średnią krajową Legnica plasuje się na wysokim lub dobrym poziomie, o tyle w porównaniu z miastami subregionu i województwa dolnośląskiego lokuje się często na podobnym lub niższym poziomie.

1. O projekcie „Strategia partycypolis – seniorzy dla zielonych przestrzeni publicznych w mieście Legnica” – podsumowanie

Polskie Stowarzyszenie Szczęśliwych Emerytów realizuje projekt pn. „Strategia partycypolis - seniorzy dla zielonych przestrzeni publicznych w mieście Legnica” Projekt jest dofinansowany z Budżetu Państwa przez Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej ze środków programu wieloletniego na rzecz Osób Starszych „Aktywni+” na lata 2021-2025. Projekt rozpoczął się 1 czerwca 2021 r. i potrwa do 31 grudnia 2021 r.

Projekt powstawał z inicjatywy oddolnej w oparciu o doświadczenia Stowarzyszenia w angażowaniu seniorów w sferę działań społeczeństwa obywatelskiego. Jest realizowany na obszarze Legnicy i skierowany do osób w wieku 60+, stanowiących 25,6% populacji miasta. Obejmuje grupę aktywnych mieszkańców, którzy zechcieli podnieść swoje kompetencje obywatelskie i zaangażowali się w partycypacyjne zaplanowanie i realizację zielonych inicjatyw. Stowarzyszenie obserwuje wśród seniorów wyraźny spadek aktywności spowodowany przez czynniki kulturowe, psychologiczne i zdrowotne. Dlatego tak ważne są działania motywujące, o które w dobie obecnej pandemii jeszcze trudniej.

Szczególne znaczenia nabierają potrzeby związane z szeroko rozumianym otoczeniem, szczególnie środowiskiem fizycznym bezpiecznej przestrzeni publicznej, w szczególności terenów zielonych miasta, które jeszcze są we wspomnieniach seniorów. Mają one wpływ na scalanie lokalnej społeczności, której członkowie korzystają z uroków miejskich zieleńców. Ponadto zieleń miejska pełni bardzo ważne funkcje: obniża temperaturę powietrza, tłumi hałas, retencjonuje wodę, poprawia jakość powietrza i estetykę przestrzeni. Temperatura

powietrza w Legnicy latem przekracza 40 st. C, nasilając negatywne zjawiska komunalne i urbanizacyjne.

Można je łagodzić poprzez zwiększanie powierzchni terenów zielonych - nasadzenia krzewów, drzew, bylin, pnączy, urządzenie trawników, które zatrzymują wodę i chłodząco oddziałują na betonowe otoczenie. Wzrost wiedzy seniorów o możliwościach przeciwdziałania zmianom klimatycznym w miastach, zaowocuje większą świadomością sprzyjającą przeciwdziałaniu opisanych wyżej problemom, ale także dbałością o zielen w przestrzeni miejskiej i miejscach ich zamieszkania. Legniccy seniorzy chcą się włączyć w działania na rzecz zazielenienia przestrzeni miasta.

Podczas realizacji projektów i spotkań z seniorami postulowali oni rewitalizację przestrzeni podwórek i ogródków przydomowych, zielonej przestrzeni pomiędzy blokami, która często jest zaniedbywana, planowanie zielonych enklaw i skwerów. Realizowana przez stowarzyszenie w 2020 r. publiczna debata seniorów pn. „Ogród+Humor=Zdrowie” w ramach wsparcia seniorów w czasie pandemii poruszyła te same problemy, wskazując dodatkowo na potrzebę wsparcia potencjału seniorów. Problemem są niskie kompetencje społeczne, a nawet brak umiejętności nawiązywania współpracy i partycypacyjnego planowania działań, co zdecydowanie ogranicza możliwość podejmowania wspólnych inicjatyw czy aktywności na rzecz lokalnego środowiska.

Podczas działań projektowych zidentyfikowano następujące problemy społeczności senioralnych:

- brak angażowania się w dialog obywatelski i brak reprezentowania własnych potrzeb na szerszym forum;
- brak doświadczeń w działaniach partycypacyjnych/konsultacyjnych lub negatywne doświadczenia;
- brak otwartego dialogu z administracją lokalną;
- niskie kompetencje w zakresie praktycznego komunikowania społecznego.

Określono następujące potrzeby seniorów:

- chęć udziału na różnych polach społecznej aktywności – seniorzy nie są aktywni zawodowo, mają czas i znają problemy i potrzeby lokalne;
- chęć uczestnictwa w procesach podejmowania decyzji, szczególnie tych dotyczących jakości życia w mieście i coraz liczniejszego środowiska senioralnego;

- chęć podniesienia umiejętności w zakresie wystąpień publicznych i wykorzystania technik partycypacyjnych, prowadzenia spotkań otwartych dla mieszkańców i wykorzystania równych form komunikacji społecznej.

Głównym celem projektu było podniesienia aktywności obywatelskiej i społecznej co najmniej 50 legnickich seniorów, którzy wzmocnią swoje kompetencje obywatelskie i wiedzę w zakresie partycypacyjnego planowania przestrzeni publicznej i to się udało w o wiele większej skali. Będą wzorem do naśladowania w swoich środowiskach, a wykonane inicjatywy przykładem dobrych praktyk oraz zachętą dla innych organizacji i grup seniorów. Działania w projekcie były tak pomyślane, by na każdym etapie seniorzy uświadamiali sobie możliwości działania i widzieli swoją rolę oraz wpływ na planowanie dobrze im służącej polityki publicznej zharmonizowanej z potrzebami wszystkich mieszkańców i realizację idei miasta przyjaznego starzeniu. Pozytywny wizerunek seniora zaangażowanego w partycypacyjne w kreowanie przestrzeni publicznej sam z siebie korzystnie oddziałuje na komunikatywność pokoleniową i aktywność obywatelską młodszych grup społecznych na rzecz dobra wspólnego.

2. Sposoby partycypacji obywatelskiej seniorów

W związku z faktem starzenia się dużej części społeczeństwa oraz niskiej liczby urodzeń nasz kraj stoi w obliczu wielkiej zmiany demograficznej. Co szósty obywatel ma dziś powyżej 60 lat. Jeśli ta tendencja demograficzna utrzyma się, to za trzydzieści lat co trzeci Polak będzie w tym wieku. Według szacunków Głównego Urzędu Statystycznego liczba osób w wieku poprodukcyjnym w Polsce w roku 2035 wyniesie około 9,6 miliona¹.

Co tak naprawdę oznacza zjawisko starzenia się społeczeństwa? Zwiększenie populacji osób starszych to nie tylko zmiana społeczno-kulturowa, to również zmiana szeroko rozumianego „stylu życia” społeczeństwa. Koniecznością staje się tu kształtowanie pod odpowiednim kątem polityk publicznych. Troską władz państwowych powinno stać się zapewnienie materialnych i niematerialnych warunków do aktywnego starzenia się, które będą zapobiegać różnym formom wykluczenia społecznego. Jednym ze sposobów, które mogą zapobiec wykluczeniu społecznemu tej grupy jest partycypacja obywatelska, czyli włączanie seniorów do działań społeczeństwa obywatelskiego.

Przez partycypację obywatelską seniorów należy rozumieć:

- aktywne angażowanie się seniorów i organizacji senioralnych w decyzje dotyczące tej grupy wiekowej;
- szeroki dialog pomiędzy seniorami i innymi obywatelami w różnym wieku, władzami publicznymi oraz podmiotami, których decyzje wpływają na codzienne życie tej grupy.

Partycypacja może się przejawiać poprzez informowanie, procesy konsultacyjne i aktywny udział w podejmowaniu decyzji na każdym etapie formułowania i wdrażania polityk publicznych .

Wartości jakie wnoszą starsi ludzie w życie społeczne:

- doświadczenie i mądrość życiową, nabytą przez obserwację wielu osób i wydarzeń,
- szacunek dla tradycji, kultury własnego środowiska i narodu,
- wiedzę o historii przeżytej osobiście, wzbogaconej o emocje, która umożliwia żywy przekaz zapamiętanych sytuacji i może ocalić od zapomnienia celowo czasem przeinaczane fakty,
- twórczość ludową powoli odchodzącą wraz ze starym pokoleniem,
- aktywność społeczną, dzięki której rozwija się wiele organizacji lokalnych.

2.1. Wybrane, ciekawe przykłady partycypacji społecznej seniorów w życiu publicznym, w tym w formie inicjatyw obywatelskich. Rekomendacje do przyszłych działań w mieście Legnica.

1. Fora Seniorów - Wielka Brytania

Powstają i działają na skutek inicjatyw obywatelskich seniorów. Istnieje ich ponad 620 (ok. 200 tysięcy osób 60+), liczą od kilku do kilkuset członków. Czynią głos seniorów słyszalnym oraz wpływają na planowanie i świadczenie usług dla osób starszych. Fora różnią się liczbą członków, ale wszystkie są niezależnymi organizacjami, które wpływają na decydentów w istotnych dla osób starszych kwestach. Są one prowadzone przez osoby starsze. Spełniają także funkcję integracyjną (wycieczki, spotkania). Wspierane są przez program speaking up for our age (pomoc w założeniu forum, otrzymaniu grantu na jego rozwój, utrzymywaniu kontaktu z innymi forami, organizację konferencji i warsztatów).

2. Rzecznik Praw Osób Starszych Województwa Warmińsko – Mazurskiego

Powołano go w wyniku inicjatywy oddolnej pod koniec 2010 r., obecnie urząd ten piastuje Pan Stanisław Brzozowski. Głównym zadaniem rzecznika praw osób starszych jest

koordynacja działań na rzecz seniorów, wspieranie inicjatyw środowisk seniorskich oraz interwencje w przypadku naruszania praw osób starszych. Rzecznik współdziała z organizacjami i stowarzyszeniami seniorskimi, uniwersytetami trzeciego wieku, instytucjami i innymi jednostkami na rzecz ochrony praw osób starszych, a także poprawy wizerunku tej grupy społecznej.

3. Rada Seniorów na wrocławskim Osiedlu Nadodrze - wykorzystanie potencjału osób starszych w programie rewitalizacji zaniedbanych dzielnic

Utworzona 2019 r. jako inicjatywa obywatelska seniorów Rada Seniorów podjęła prace w 4 departamentach, z których każdy miał swojego junior-mentora - młodą osobę animująco-wspierającą. Były to: departament historyczny, opierający się na zbieraniu artefaktów oraz historii opowiedzianej, departament rzemieślniczy - stawiający sobie za cel ratowanie tradycyjnego rzemiosła, departament społeczny - interwencje, petycje, interpelacje oraz departament specjałów Nadodrza, który zajmuje się odtwarzaniem tradycyjnych receptur i przepisów oraz kreacją lokalnych marek, np. Złoto Nadodrza. We wsparcie prac tego departamentu włączyły się lokalne kawiarnie, wprowadzając do menu np. konkretne specjały. Droga do utworzenia Rady pomogła jednocześnie stworzyć model oddolnej, lokalnej aktywizacji seniorów, których charakteryzuje bardzo niskie poczucie sprawstwa i niska umiejętność, mimo gotowości do angażowania się, tworzenia więzi czy działań lokalnych. Model zakładał wyznaczenie junior-mentorów - animatorów lokalnych, którzy zdiagnozowali i wykorzystali najlepsze metody rekrutacji członków Zgromadzenia Seniorów. Zgromadzenie poddawane było szkoleniom i treningom: motywacyjnym, pracy w grupie, zarządzania konfliktem, ale również spotykało się z ekspertami, którzy pomagali zaplanować działania stanowiące odpowiedź na problemy danej społeczności lokalnej: specjaliści od rewitalizacji społecznej i gospodarczej, bezpieczeństwa i samoobrony, projektowania uniwersalnego i planowania transportu publicznego, opiekunowie osób starszych itp. Zintegrowane Zgromadzenie, wzmocnione ww. działaniami, wybrało spośród siebie członków Rady Seniora. Obie jednostki spotykają się cyklicznie, dzielą obowiązkami i działaniami, wyznaczają przedstawicielstwa i kierunki działań (departamenty), lobbują poza społecznością lokalną, zapraszają do współpracy inne organizacje i instytucje. Aby sprawdzić model w praktyce, kolejni junior-mentorzy zdecydowali się na stworzenie lokalnych rad seniorów na sąsiadujących z Nadodrzem osiedlach (Ołbin i Kleczków). Dzięki temu w przyszłości powstanie sieć lokalnych rad seniorów, które nie tylko wystawią swojego kandydata w wyborach do gminnej rady, ale również będą się nawzajem wspierać w działaniach.

4. „Seniorada”

Inicjatywa obywatelska, w której realizowane są działania edukacyjne dla seniorów oraz realizacja inicjatyw kreowanych przez samych seniorów w mieście Olsztyn. W programie oferowany jest szeroki zakres warsztatów edukacyjnych i konkursów dla osób starszych, odpowiadających ich potrzebom. W ramach inicjatywy prowadzone jest również Biuro Wolontariatu Seniorskiego (BWS) dostosowane do specyficznych potrzeb wolontariusza seniora, które prowadzi bazę wolontariuszy, poszukuje dla nich pracy wolontarystycznej. BWS prowadzi i upowszechnia informacje seniorskie, np. z zakresu inicjatyw seniorskich, niezbędnych informacji teleadresowych dla seniorów w formie comiesięcznych newsletterów. W ramach funkcjonowania Biura Wolontariatu Seniorskiego wydany został poradnik „Karty seniora”, zawierający pakiet informacji, porad i dobrych praktyk, które można wykorzystywać w codziennym życiu. Poradnik „Karty seniora” powstał przy współpracy seniorów przedstawiających tematy i zagadnienia, którymi warto się dzielić z innymi. Klub Integracji Wolontariuszy jest dla wolontariuszy działających w Olsztynie miejscem wymiany doświadczeń, podejmowania i kreowania inicjatyw wolontariackich.

3. Wyniki projektu – Senioralne Inicjatywy w mieście Legnica

Głównym wynikiem projektu jest realizacja zaplanowanych w trakcie warsztatów partycypacyjnego planowania i opracowanych w trakcie spotkań grup roboczych zielonych inicjatyw senioralnych - zagospodarowanie niewielkich skwerków zieleni funkcjonujących jako ogródki przydomowe we wspólnotach mieszkaniowych lub zagospodarowania mikroprzestrzeni przed blokami, rabat, drzew w miejskich ciągach komunikacyjnych, trawników, skwerków na terenie legnickich osiedli, parku, bądź innych miejsc w przestrzeni publicznej miasta Legnica:

1. ZIELONOZACZYTANI – ul. Piastowska 22;
2. ZIELONY ZAKATEK – ul. Przybosia 1;
3. ZIELONY EKRAŃ IZOLACYJNY – ul. Jaworzyńska skrzyżowanie z Boiskową;
4. ZIOŁOWNIK-PRZYJAZNY KĄCIK OGRODNICZEK – ul. Korfantego 1;
5. KOLOROWY OGRÓD MOTYLI – aleja Spacerowa,
cz. Parku Miejskiego im. Stefanii Sempołowskiej;
6. ZIELONE PODWÓRKO – OAZA SPOKOJU – ul. Wrocławska 181;
7. KWITNACA WSPÓLNOTA – ul. Krzemieniecka 2-8;
8. ZIELONY SKWEREK DLA MIESZKAŃCÓW – ul. Łowicka 30;

Ministerstwo Rodziny
i Polityki Społecznej

9. ZIELONY SKWER POD ORZECHEM – ul. Zbożowa 1;
10. KOLOROWY ZAKATEK POD BLOKIEM – ul. Planetarna 7, 8, 9.

Wyrazem tego jak ważny i potrzebny był seniorom i mieszkańcom ten projekt jest jego końcowy dodatkowy rezultat - wspólna jedenasta inicjatywa:

11. ZIELONY ZAKĄTEK PRZYJAŹNI – betonowy plac w obrębie ogrodzonego podwórza przy połączonych w literę L budynkach ul. Zielonej 13 of. gdzie siedziby mają: Miejski Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności, Związek Harcerstwa Polskiego, Polskie Stowarzyszenie Szczęśliwych Emerytów i wiele innych senioralnych Związków i Organizacji Pozarządowych oraz inne podmioty prawne został zagospodarowany przez uczestników projektu na fali twórczego działania w integracji społecznej z „sąsiadami”, bez podziałów, ale przy aktywnym wsparciu profesjonalnym i materialnym ze strony Urzędu Miasta w Legnicy. Społeczna, zielona, strojna choinka w Zakątku Przyjaźni przypieczętowała współpracę na kolejne lata. Pokazała, że seniorzy chcą być twórczy i aktywni, a społeczność potrzebuje działania w integracji.

Legnica, 22 grudnia 2021 r.